

59

कर्मप्रदीपः

५३३२३

सं. २७ छह में लिखित)

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथातो गोमिलोक्तानामनेषां चैव कर्मणां अस्म
 द्द्वानां विधिं सम्यग्दर्शयिष्ये प्रदीपवत् १ त्रिविदूर्ध्वतं कार्यं तत्तु त्रयमधो
 र्वत् त्रिवर्तं चोपवीतं स्यात्तस्यैको ग्रंथिरिष्यते २ एष्टुर्वशोचनाभ्यां च धृ
 तयविंदते कटिं तद्वायुमुपवीतं स्यान्ना तिलं वनचोच्छृतं ३ सदोपवी
 तिनाभावात्सदा बद्धशिखेन च विशिखोमुपवीतश्च यत्करोति न तत्कृतं
 ४ त्रिं प्राश्यापो द्विरुन्मज्ज्यमुखमेतानुपस्पृशेत् आस्यनासाऽद्विक
 र्णां च नाभिवदः शिरोऽसकान् ५ अङ्गुष्ठेन प्रदेशिन्या घ्राणं चैव मुपस्पृ
 शेत् अङ्गुष्ठानां मिकाभ्यां च चक्षुःश्रोत्रं पुनः पुनः ६ कनिष्ठांगुष्ठयोर्नाभिः
 हृदयं तु तलेन चै सर्वाभिस्तु शिरः पश्चाद्वाङ्मूत्राग्रेण सह स्पृशेत् ७ यत्रो
 पदिश्यते कर्म कर्तुं रुद्धं न तूच्यते दक्षिणस्तत्र विज्ञेयः कर्मणां पारंगः क
 रः यत्र दिङ्मो न स्याज्जपेद्दो मादिकर्मसु तिस्रस्तस्य दिशः प्रोक्ता
 त्र

कर्मप्र.

१

शुभ्रा

ऐन्द्रोसोम्यापराजितां तिष्ठन्नासीनं प्रहोवानियमोयत्रनेदुशः १० तदा
सीनेनकर्त्तव्यं न प्रहेण न तिष्ठतो गोरीपद्याशचीमेधासा वित्रीविजया
जाया ११ देवसेनास्वधास्वाहा मातरो लोकमातरः १२ धृतिः पुष्टिस्तथातुष्टि
रात्मदेवतया सह १३ गणेशो नाधिका स्येता दृष्टो सृज्याः श्रतुर्दृशः कर्मा
दिषु तु सर्वेषु मातरः संगण्य धिपाः पूजनीयाः प्रयत्नेन पूजिताः पूज्यं
तिताः १४ प्रतिमासु च मन्त्रा सुलिखित्वा वा पटादिषु अपि वास्तुतः पुंजे
षु नैवेद्यैश्च दद्यात्विधैः १५ कुडालग्रावसो धारिं सप्तधारां १६ घृतेन तु
कारयेत्तं च धारां वानातिनीचां न चोच्छिन्ना १७ अग्निं ह्यतु पितृन्मृच
न कुर्यात्कर्म वैदिकं तत्रापि मातरः सर्वे पूजनीयाः प्रयत्नतः १८ आयु
ष्या लिचं शं त्यर्थं जप्त्वा तत्र संमाहितः १९ इन्द्रा पितृभ्यस्तदनुभक्त्या श्राद्धं
पक्रमेत् २० वसिष्ठोक्तो विधिः २१ द्रष्टव्यो न निरामिषः अतः परं प्रवक्ष्या
मि विशेषदृश्यो भवेत् २८ ॥ १॥ प्रातरामंत्रितान्विप्रान्युग्मानुभयतस्त

२८ तस्मै

१० उपवेश्य कुशान्दद्याद् जुनेव हि गणितम् ११ हरिताय ज्ञियाद् धर्माः पी
 तकाः पाकयं ज्ञिकाः समूलाः पितृदेवत्वाः कल्माखा वैश्वदेविकाः २०
 रिता वै सपिंजलाः शुक्रास्त्रिग्याः समाहिताः रतिमात्राः प्रमाणेन पितृ
 तीर्थेन सः स्फुताः २१ पिंडार्थं ये स्तुता दन्तास्तर्पणार्थं तथैव च दृतेः कृते
 च विष्णुत्रेत्पागस्तेषां विधीयते २२ दक्षिणं पातयेज्जालुदेवान्परिचरन्म
 दा पातयेदितरज्जानुपितृन्परिचरन्नेपि २३ निपातो न हि स वास्यजानुनो
 विद्यते क्वचित् सदापरिचरेद्भक्त्या पितृनप्यत्र देववत् २४ पितृभ्य इति दत्तेषु उ
 पवेश्य कुशेषु तान् गोत्रनामभिरामेन्यपितृर्नर्घं प्रहापयेत् २५ नात्रापि स
 याकरणं नपि त्र्यंतीर्थमिष्यते पात्राणं पूरणं हीनिदेवेनैव हि कारयेत् २६
 ज्येष्ठोत्तरकरान्युगमान्कराश्चाग्रपवित्रकान् कृत्वा घ्न्यसंप्रदाते व्यनैर्केकस्या
 त्रहीयते २७ त्रेनंतर्गभिर्माणं साग्रं कौशं हि दलमेव च प्रादेशमात्रं विज्ञे
 यं पवित्रं यत्र कुत्रचित् २८ एतदेव हि पिंजला लक्षणं समुदाहृतं आज्य

कर्मप्र-

स्योत्पन्नार्थयत्नदप्येतावदेवतु^{२२} एतत्प्रमाणमैवैके कौशीमेवार्द्रमंजरी
शुक्लावाशीर्णकुसुमां पिंजुलीपरिचक्षते ३० पित्र्यमंत्रानुद्रवण आत्मातं
मेधमेहारे अधोवायुसमुत्सर्गप्रहासेन तभाषणे ३१ माज्जोरमृषक
स्पर्शआर्कहे क्रोधसंभवे निमित्तेष्वेपु सर्वत्रकर्मकुर्वन्तपस्त्वित् ३२
॥२॥ अक्रियात्रिविधाप्रोक्ताविद्वद्भिः कर्मकारिणा अक्रियाचपरोक्ताच
तृतीयाचायथाक्रिया ३३ स्वशारवाश्रयमुक्त्यपरशारवाश्रयचयः क
र्तुमिच्छतिदुर्मेधामोघंततस्यवेष्टितं ३४ यन्ताम्नातस्वशारवायां परोक्त
मविरोधिव विद्वद्भिस्तदनुष्ठेयमग्निहोत्रादिकर्मवत् ३५ अदत्तमन्यथा
कुंयाद्विद्वदोहात्कथंचन यतस्तदंन्यथाभूतंतत एवसमापयेत् ३६ स
माप्तंयदिजानीयान्मयेतदंन्यथाकृतं तां वदेव पुनः कुर्यान्माहेतिः स
र्वकर्मणः ३७ प्रधानस्याक्रियायत्र साद्रुत क्रियते पुनः तदद्रुतस्या
क्रियायांचुनात्तिर्नैवतक्रिया ३८ मधुमाध्वितियस्तत्र विजयोशितु

स १

३५

मिच्छतां गायत्रेनंतरः सोममधुमंत्रविवर्जितः ३९ नचाश्रसुजपेत्तत्र
 कदाचिपितृसहस्रितां अन्यएवजपः कार्यः सोमसोमादिकः शुभः ४०
 यस्तत्रप्रंकरोन्नस्यतिलवद्यववन्तथा उच्छिष्टसन्निधौ सोमत्रतत्तेषुवि
 परीतकः ४१ संपन्नमितितप्तास्यप्रश्नस्थानेविधीयते सुसंपन्नमिति
 प्राक्तेशेषमन्नंनिवेदयेत् ४२ प्रजग्रेष्वथर्भेषाद्यमामंत्र्यस्त्ववत् अपःसि ४३
 पेन्मूलदेशेवनेनिधूतिपात्रतः ४३ द्वितीयचतुर्थीयंचमध्यदेशाग्रदेश
 योः मातामहप्रभृतीस्त्वैतेषामेवतुवामतः ४४ सर्वस्मादन्नेमुहृत्यव्यज
 नेरुपसिच्यच संयोज्ययवकर्कंधु दधिप्राङ्मुखस्ततः ४५ अवनेजन
 पिण्डाः दत्वा बिल्वप्रमाणकान् तत्पात्रहालेनेनाथपुनरप्यवनेजयेत्
 ४६ ॥३॥ उत्तरोत्तरदानेन पिंडानासुत्तरोत्तरः भवेदधश्चाधराणामधरः प्रा
 णकर्मणि ४७ तस्माच्छ्राद्धेषु सर्वेषु वृद्धिमास्त्वितरेषु च मूलमध्याग्रदेशे
 ४८ ईसक्ताः श्रानिर्वपेत् ४८ गंधादीनि सिपेर्हृत्तत आचामवेदिना
 न अन्यत्राप्येष एवस्याद्यवादि रहितो दिधिः दक्षिणप्रवणेदेशे दक्षिण

मि

वत्

मीष

प्रा ५

मि

कर्म प्र.

३

ति २

५ अथ चेदप्योदके चैव विंशतः शाने वने जने ॥ तत्र स्य
तु न वंतिः स्यात्तु धावाचन एव च ५४

भिमुखस्य च दक्षिण ग्रेषु दर्भेषु एषोऽन्यत्र विधिः स्मृतः ५० अथाग्रभूमिमा
सिंचेत्सुसंप्रोक्षितमस्त्विति शिवाऽपः संवित्तिचयुग्माने वा दके न च
५१ सोमं तस्य मस्त्विति च पुष्पदानमनंतरं अक्षतंचारिष्टं चास्त्वित्य
दातान् प्रतिपादयेत् ५२ अक्षयोदकदानं च छर्पदानं वदिष्यते यद्येव
नित्यं तत्कुर्यान्न चतुर्थ्या किंदाचन ५३ प्रार्थना सुप्रतिप्रोक्ते सर्वास्ते व
दिजोत्तमैः पवित्रांतर्हि तान्निंजान् सिंचेदुत्तानपात्रकृत ५४ युग्माने वस्त्वस्ति वाच्या
५५ अथ ग्रहं सदा कृत्वा धुर्यस्य पित्र्यस्य प्रणम्यानुब्रजेत्ततः ५५ एष आद्यविधिः
कुश्वरुक्तः संक्षेपतो मया ये विदंति न मुह्यंति आरु कर्मसु ते कश्चित् ५६ इदं
शास्त्रं च गृह्यं च परिसंख्या न मे वचं वसिष्ठोक्तं च यो वेद स आर्धं वेदनेतरः
५७ ॥ ५८ ॥ असंख्यानिकर्माणि क्रिये रत्नकर्मकारिभिः प्रतिप्रयोगं नेताः स्युः ३
मतिरः प्राप्नुमेव च ५८ आधाने होमयो ग्मै व वैश्वदेवे तथैव च बलिकर्मणि ह
र्षचपोर्लमास्ये तथैव च ५९ न वयं ज्ञेयं यज्ञं ज्ञा वदं त्येवं मनीषिणः एकमे

च १

कर्मप्र.

४.

अतिवृद्धान्भार्याश्चरुषिसत्कानृपस्यच धनवृद्धिप्रसक्तोऽप्य कामतो कारिणस्तथा
 दैव्याः ७२ कुसरो नमनचौरापरि विन्दन्नुष्माति^{१५} धनवाहुषिकं राजसेविकं क
 र्मकंतथा ७३ प्रोषितं च प्रतीक्षेत वर्षत्रयमपित्वरन् प्रोषितं यद्यष्टस्वानस्त्राह
 दंते समाचरेत् ७४ आगते तु पुनस्तस्मिन्पादं काशु च ये चरेत् ७५ लक्षणे प्रागता
 यास्तु प्रमाणां द्वादशाङ्गुलं तन्मूलसंक्तायो दीची तस्या एवं न वोज्जरं ७६ उदग्गता
 याः सलयाः शोषाः प्रादेशमात्रिकाः सप्त सप्ताङ्गुलं न्यस्य कुशेनैव समुह्निषेत्
 ७७ ज्ञानक्रियायामुक्तायामनुक्ते मानकर्तारि मानद्वयजमानस्यादिदुष्पामेषनि
 वीयः ७८ पुण्यमेवादधीताग्निं सहि सर्वप्रशस्यते अनर्घुकस्त्वैतस्यैकाम्ये^{१६} त्वं
 स्तन्नीयते शमं ७९ यस्य दत्ता भवेत्कन्यावाक्यं सत्येन केनचित् सौत्यासमिध
 माधस्य न्नादधीतैव नान्यथा ८० अन्तर्देवतुसा कन्या पंचत्वं यदि गच्छति न त
 था व्रतलोपो स्यात्तेनेवान्याः समुद्धहेत् ८१ अथ चेन्न लभेत्तान्यायाचमानोपि
 कन्यकां तमग्निमात्मसात्कृत्वा क्षिप्रं स्यादुन्नराश्रमी ८२ ॥ १६ ॥ अम्बत्योयः श

भीगर्भः प्रशस्तोर्वीसमुद्रवः तस्य या प्राङ्मुखी शाखा बोदीची बोर्दगा पिता
 ८५ अरणिस्तन्मयी प्रोक्ता तन्मयी वोत्तरा रातिः। सारवहो रवेचात्र मो वैलीय
 प्रशस्यते ८६ संसक्तमूलोयः शम्भाः सशमी गर्भ उच्यते अलाभे त्वशमी गर्भा
 ८७ ररे देवा विलंबितः ८८ चतुर्विंशतिरङ्गुष्ठा देव्यं षडपिपार्थिवं चत्वार उच्यते
 मानमूरण्योः परिकीर्तितं ८९ अष्टांगुलं प्रमंथस्याच्चात्रैस्याद्वादशांगुलं औ
 वैलीद्वादशैव स्यादेतन्मथनयंत्रकं ९० अङ्गुष्ठाङ्गुलिमानंतु यत्र यत्रोपदिश्य
 ते तत्र तत्र हृत्पर्वग्रंथिभिर्मिनुयाद्मदा ९१ गोवालेः शण संमिश्रेस्त्रिबृद्धते म
 र्द्वं नंशकं म व्यामप्रमाणं नेत्रस्य प्रमथ्य सो न पावकः ९२ मूर्ध्नि कर्णवक्राणि
 कंधराचापि पंचमी अङ्गुष्ठमात्राण्येतानि ह्यंगुष्ठवद्भवन्त्युच्यते ९३ अंगुष्ठमात्रं ह
 द्यं अङ्गुष्ठमुदरं स्मृतं एकाङ्गुष्ठा कटिर्ज्या दो वस्ती दो च गुह्यकं ९४ उरुजं धेच
 पादौ च चतुस्त्रैके र्यथाक्रमं अरण्यवयवा स्येते याग्नि कै परिकीर्तिताः ९५ यत्र यु
 ९६ स्वमिति प्रोक्तं देवयोनिस्तु सोच्यते अस्यां योजायते वक्त्रिः सकल्याण रुड्यते ९७

कर्म प्र.

५

जा
त्यो

अन्येषु ये तु मंथं तिते रोग भयमाप्नुयुः प्रथमे मंथने तेषां नियमो नोत्तरेषु च २४
उत्तरारणि निष्पन्नः प्रमंथः सर्वदा भवेत् यो निसंकर दोषेण युज्यते स्य न्यमंथ
कृत् २५ आद्रचिं सुखि राचैव प्रसंद्वा यौहिता तथा नहिता यजमाना मर
णि श्रोत्रारणिः २६ परिधाया हतं वासः प्रावृत्त्य च यथाविधिः विरंयात्प्राप्नु न
खोयं च मावृता वक्ष माणया २७ चान्न बुद्धे प्रमंथा ग्रं गाढं कृत्वा विचक्षणः कृत्वा
तरा ग्रामरणिं तद्बुद्धमुपरिन्यसेत् २८ चक्राग्रकौलकाय स्तामो वैली मुद
गग्रकान् विषं भाधारयेद्यं त्रिनिष्कं पप्रयतः शुचिः २९ त्रिरुद्धे ध्यायेत्ने
त्रेण चान्नपक्ष्मो हतां मुक्ताः पूर्वमंथं त्यरण्यं ते प्राच्यग्रेः स्याद्यथा च्युतिः १०० विधिः
ने कयापि विना कार्यमाधानं भायया दिजैः अरुन्तं तद्विजानीया सर्वानान्वार
मंतियत् वेणुज्येष्ठेन बद्धाभिः सवर्णभिश्चैव नमतः कार्यमग्निच्युते राभिः सा ५
धीभिर्मथनं दृष्टकं १०२ नात्र मृद्री प्रयुंजी प्रयुंजीत नद्रोह देष कारिणी नैवात्र
तस्मान्नान्यनैर्पुंसो च सह संमताः १०३ ततः शक्ततरापश्चादा सामन्यतरापि

विधिः

५

५

वा. उपेतानां चोत्पत्तौ मोक्षे मित्रिका मतः १०४ जातस्य रक्षणं कृत्वा तं प्रणी-
 य समिधं च - प्राध्याय समिधं वैवर्त्तमानं चोपवेशयेत् १०५ ततः पूर्णं कृत्वा
 कृत्वा कृत्वा सर्वतंत्रं समन्वितं गंधोदं घृतं वा स्त्वं ने ब्रह्मण्ये वा ससीतथा १०६ हे
 मपात्रमनादेशे प्रवद्रव्ये स्तुवः स्मृतः स्तुवा ऊ मात्रा विज्ञेया वितस्तु त्वाग्रह
 स्तयोः १०७ पाणिरेवेन रस्मीः स्तु स्तु चैवात्र तु हूयते श्वादिशो वाथ पाणे वा
 दिवितस्ति स्तुवः स्मृतः स्तुवा श्रुद्वा एव श्वा तं ध्वं गुह्यं परिमंडले सर्वस्वा
 तं स्तु निर्वोदं स्तु च म्यार्घ्यं षडंगुले १०८ प्राकृशश्चैव कुशैः कार्यं संप्रमार्गे तु कृ-
 ता प्रतापने च लिप्ता नो प्रक्षाल्यो ह्येनवारिणा १०९ प्राञ्चं प्राञ्चमुदगं गेरुदगं
 ग्रंथं समीपतः तत्रथा सादयेद्द्रव्यं यद्यथा विनियुज्यते ११० आज्यं हव्यमना
 देशे जुहोतिषु विधीयते मंत्रस्य देवतायाश्च प्रजापतिरिति स्थितिः १११ नागुष्ठा
 दधिका ग्रास्या समित्स्थूला तमा कचित् न वियुक्ता त्ववचा चैव सकीरानपाहिता
 ११२ प्रादेशान्नाधिकानो नानचशाखा विशाखिका न सपस्यं न निर्वीर्या होम-
 नः

कर्मप्र.

६

स्वे

उच विजानता ११४ प्रादेशद्वयमिधमस्यप्रमाणं पंरि कीर्तितं एवंविधाभिरे
वेदसमिद्धिः सर्वकर्मसु ११५ समिधोष्णदशोष्मस्यप्रवदंतिभनीषिणः दश
चपौर्णमासेचक्रियास्वन्यासुविंशतिः ११६ समिदादिषुहोमेषुमंत्रदेवतवज्रि
ता पुरस्ताद्धोपरिष्ठाद्धेद्वधनार्थेसमिद्धवेत् ११७ रध्मोप्येधार्थमाचार्येहवि
राहुतिषुस्मृतः यत्रचास्यनिदन्तिः स्यात्तस्यहीकरवाण्यहं ११८ अंगहो
मसमिद्धं त्रयोष्यं त्याग्य कर्मसु येषांचेतदुपर्युक्तं तेषु तस्मद्दशेषु च ११९ अ
हभंगादिविपरिजलहोमादिकर्मसु कृत्वाहुतिषु सर्वास्मृते विधौ विधा
यते १२० स्तरेस्तशैलमप्राप्तेषां त्रिशङ्गिः सहस्रं गुलेः प्रादुष्करणमग्नीनां ४
प्रातर्भासांचदर्शनात् १२१ हस्तादूर्ध्वैः रक्षिषोवद्विरिहित्वानगच्छति ता
वद्धोमविधिः पुण्योनास्तेषु दिते होमिनां १२२ यावत्सम्यग्गन्भाव्यं ते न भस्म
ह्पाणिसर्वतः न च लोहितिकापेतितावत्सायं च कृत्यते १२३ रजोनीहारधूमात्र

६

खंड ८

हस्तायांतरितेरवो संध्यामुद्दिश्य जुहुयाद्भुतमस्यनलुप्यते १२४ नकुर्यात्किंप्रहोमेव
दिजःपरिसमूहनं वेरूपाक्षं च न जपेत्प्रपदं च निवर्जयेत् १२५ पर्युक्षणां च सर्वत्र करे वा
मदिते न्विति अंतै च वामदेवस्य गानं कुर्यात्त्रिचर्चिवा १२६ अहो मिं के अपि भवेद्यथो
क्तं चंद्रदर्शने वामदेव्यं गणेशं ते बल्यं ते वैश्वदेविके १२७ आन्यधस्तरणा स्नातौ न तेषु स्तर जा
णं भवेत् एककार्यार्थसाध्यत्वात्परिधीनपिवर्जयेत् १२८ अहो पर्युक्षणां चैव वामदेव्यजप
स्तथा कृत्वा ऊतिषु सर्वासु त्रिकमेतन्ने विद्यते १२९ हविष्येषु यवामुरवास्तदलुप्यीह्यस्म
ताः माखिकोद्रवगौरादिसर्वं क्षीमेपिवर्जयेत् १३० पाण्या ऊतिर्द्वादशपर्वप्ररिका कः स्यो मा
दिनामे स्नुवप्रमात्रिका देवेन तीर्थे न च दूयते हविः स्रंगारिणि स्वर्चिषितञ्च पावके १३१ स्व
योनर्चिषि जुहोत्यग्नौ व्यंगारिणि च मानवः मंदाग्निरभयावीचंदरिद्रश्च सजायते १३२ त
स्मात्समिद्धो होतव्यं नासमिद्धे कदाचन आरोग्यमिच्छता सुश्रुश्रियमात्यन्तिकं तथो हो च रां १३३
तव्ये च ऊते चैव पालिभूषणस्थिदर्विभिः १३३ न कुर्यादग्निधमनं कुर्याद्वा व्यंजनादिना १३४ मु
खेनैके धमं त्यग्निं मुखे द्वौषो ध्वं जायत नाग्निं मुखे तेति च यक्षौ किं के योजयेति तत्
१३५ यथा हनि तथो प्रातर्नित्यं स्नायादनातुरः हस्तान्प्रक्षाल्य नद्यादो गृहे चेत्तदमंत्र

कर्मप्र
७

वत् १३६ नारदाद्युक्तवार्हस्पत्यगुलमपाहितं सत्त्वचंदत्तकाष्ठस्यातद्द्वयेण प्रधापये
त् १३७ उत्थायनेत्रप्रक्षाल्यशुक्लिभूत्वासमाहितः परिजप्यचर्मत्रेण भक्षयेदंतधावनं
१३८ आयुर्वलयशोक्नुः प्रजापश्यन्वसूनिच ब्रह्मप्रज्ञाचमेधांचत्वं नो धेहि वनस्पते १३९
आसद्यं प्रावणादिसर्वानद्यो रजस्वला तासु स्नानं न कुर्वीत वर्जयित्वा समुद्रगाः १४०
धनुः सहस्रान्यष्टौ तु तोययासान विद्यते न तानदी शब्दवहा गतीं स्ते परिकीर्तिताः १४१ उ
पाकर्मणि चोसर्गे व्रतस्नाने तथैव च चंद्रसूर्यग्रहे चैव रजो दोषान विद्यते १४२ वेदां सं
सि सर्वाणि ब्रह्माद्याश्च दिवौकसः जलार्थिनोऽपि तरो मरीचाद्यास्तथर्षयः १४३ उपवि
र्मणि चोसर्गे स्नानार्थं ब्रह्मवादिनः याच्या सुमैनुगच्छंति सै हृष्टः खशरीरिणः १४४ स
मागमस्तु यत्रेषांतत्रैहत्यादयो मूलाः नूनो सर्वक्षयं यांति किमु ते कं नदी रजः १४५ कृषी
र्णोऽसि च्यमाना ना मंतरा लै समाश्रितः संपिबेद्यः शरीरेण पश्यन्मुक्तं जलच्छटाः १४६ वि
द्यादीन् ब्राह्मणः कामान् च रादीन् कन्यका ध्रुवं आमुष्मिकां नपि सुखान् प्राप्नुयात्स न श्रयः १४७
अमुच्य शुचिना दत्ता मा ममं च जलादिना अनिर्गतदशा हास्तु प्रतीरदोऽसि भुंजते
१४८ स्वधन्यं भः समानि स्युः सर्वे एषां सि भूतले कूपस्थान् नपि सोमोर्कग्रहो नात्र संशयः
१४९ ॥ १० ॥ इति कर्मप्रदीपे परिशिष्टे प्रथमः प्रपाठकः ॥ १ ॥ अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि संध्यापा
५५ ३ ८

सज्जिकविधिं अनर्हः कर्मणां विप्रसंध्याहीनो यतः स्मृतः १ सवेपाणौ कुशाब्जत्वा कुर्या
 हाचमनक्रियां रुः स्वाः प्रचरणायः स्युः कुशादीर्घास्तु वहिषः २ दर्भाः पवित्रमितुक्तमतः स
 ध्यादिकर्मणिः सवः सोपग्रहः कायेद्विहितः सपवित्रकः ३ रक्षयेद्धारिणात्मानं परिस्ति
 प्यसमेततः शिरसो मार्जनं कुर्वीत केशैः सोदकविंदुभिः ४ प्रणवो भूर्भुवः स्वस्वसावित्री च त
 तीयका अष्टैव तत्तत्तच्चैव चतुर्थ इति मार्जनं ५ कुर्याद्यास्ति स्नानं एवेता महाव्याहृतयो
 व्यथाः महर्जने स्तपः सत्यं सावित्री च शिरस्तथा ६ आपोज्योतिरसो मृतं ब्रह्म भूर्भुवः स्वरो मि
 ति शिरः प्रतिप्रतीकं प्रणवमुच्चारयेदने च शिरसः ७ एता एताः सहानेन तथैभिर्दशभिः स
 ह विजयेदायतः प्राणप्राणायामः स उच्यते ८ करेणो हृत्य सलिलं द्वाणमासज्यतत्र च जपे
 दनायता सुवात्रिः सकृद्वा घर्मणं ९ उत्थायाकं प्रतिप्रादे त्रिकोणं जलिमंभसः उच्चित्रमि
 त्युगृह्येनोपतिष्ठेत्तदंतरं १० संध्यादयेषु पस्थानमेतद्वा कर्म नीषिणः मध्ये त्वज्जुपर्यस्य वि
 भ्राडादीन् च याजयेत् ११ तदसं सक्तिपाद्विवा एकपाद्वर्धपादपि कुर्यात्सुतां जलिर्वापि ऊर्ध्ववा ऊरुधा
 पिवा १२ यत्र स्यात्कुष्ठं भूयस्त्वं श्रेयसोपिमनीषिणः भूयस्त्वं ब्रुवते तत्र कुष्ठं श्रेयो ह्यवाप्यते १३
 तिष्ठेद्दोदयनात्पूर्वमध्याममपिशक्तिः आसीतास्तमया चात्पां संध्यां पूर्वत्रिकं जपेत् १४ एत
 संध्यात्रयं प्रोक्तं ब्राह्मण्ये यत्र तिष्ठति यस्य नास्यादरस्तत्र न स ब्राह्मण उच्यते १५ संध्यालो

कर्मप्र.

८

४५

पस्यचकितः स्नानशीलश्चयः सदः तद्दोषानोपसर्पति गुरुमेतन्तमिवोरगाः १६ ॥ १ ॥ विद
माहितप्रारभ्यः शक्तितो हरहर्जपेत् उपतिष्ठेत्ततो रुद्रमर्वाग्वावेदिकाज्जापात् १७ यवाद्भिस्तर्पयेद्देवा
न्सलिलाभिः पितृनपि नामोत्तर्पयामीति आराधोमिति च ध्रुव १८ ब्रह्माणे विष्णुरुद्रं प्रजापतिं वे
दान् देवान् च १९ स्त्रुषीत्पुत्राणाचार्यान्नाधर्वा नितरां न्मासाः संवत्सराः सावयं वदेवीरप्सरसो दे
वान्नुगात्रां गान्मागरान्यर्वतान्सरितो दिव्यान्मनुष्या नितरां मनुष्या न्यक्षान् रक्षोः सिसुपर्णा
न्पिशाचान्पृथिवीमोषधीः पशून्च नस्पतीन्भूतग्रामचतुर्विधमितुपवीत्यथ प्राचीनावीतीत्य
मपुरुषान्कव्यवाटनलसोमयममर्यमणमग्नेद्यान्नांसोमपिथान्बर्हिषदोयस्वान्पितृन्स
कुम्भकुत्मातामहाः श्रुतिप्रतिपुरुषे मस्येज्जैष्टभ्रातृभ्यसुरपितृव्यमातुलाः श्वपितृवः शमा
तृवंशोयेचो न्ये मते उदकमंहतिताः तर्पयामीत्यममवसोनां जलिरथ श्लोकाः छायां यथेष्टे
छरं दत्तं पार्तः ययः पिपांसुस्तु धितो जमन्तं बालोज्जनित्री जननि विवालयो पितुर्मासं पुरु
षश्च योषां तथा भूतानि सर्वाणि स्यावराणि चराणि च विप्रादुदकमिच्छंति सर्वा भूदय रुधिराः त
स्मात्सौ देवकर्तव्यमकुर्वन्महतेन सा १९ युज्यते ब्राह्मणः कुर्वन्विश्वमेतद्विभक्तिं हि अत्यन्तं
मंकालस्य ब्रूत्वा स्नानकर्मणः २० प्रातर्नततनुयात्स्नानं होमहोमो यो हि गार्हितः पंचाना

वेदेषा

मस्य सत्राणां महता मुच्यते विधिः २१ येरिच्छा सततं विप्रः प्राप्नुयात् सद्यशा मृतं देवभूत पितृ
 स्रमनुष्णाणामनुक्रमात् २२ महासत्राणि जानीयात् एवमहमहं मेरवाः ध्यापनं ब्रह्मयज्ञः पितृय
 ज्ञोस्तु तर्पणं २३ होमो देवो बलिर्भूतो नृपं यज्ञो तिथि रजनं श्राद्धं वा पितृयज्ञः स्यात् पितृत्रावद्विरथः
 पिवा २४ यश्च श्रुतिजपः प्रोक्तो ब्रह्मयज्ञः स चोच्यते सत्रावर्त्तिर्पणात्कार्यापि श्राद्धा प्रातराह्ने
 तेः २५ वैश्वदेवावसाने वा नान्यत्र ते निमित्तकान् आप्येकमाशयेद्विप्रं पितृयज्ञार्थं सिद्धये २६
 अथैवं नास्ति देवतो भोक्ता भोज्यमथापि वा अप्युद्धृत्य यथाशक्त्या किंच दन्नं यथाविधिः २७ पितृ
 भ्याथ मनुष्येभ्यो दद्याद्ददद्दिजे पितृभ्य इदमित्युक्ता स्वधाकारमुदीरयेत् २८ हंतकारं मनुष्ये
 भ्यस्तदर्थं निनयेत्पः ऋषिभिर्विरशनमुक्तं विप्राणां मर्त्तवा सिनां २९ अहनि तथा च तमस्विन्या ६ सा
 र्धं प्रथमयामान्तः साये प्रातर्वैश्वदेवः कर्त्तव्यो बलिकर्मसु ३० अनंभ्रतापि सततमन्यथा कित्विषी
 भवेत् अमुष्मेन मइत्येवं बलिदानं विधीयते ३१ बलिदानं प्रमाणार्थं निमस्कारः कृतो यतः स्वाहा का
 रं वषट्कारं नमस्कारं द्वौ कसौ ३२ स्वधाकारं पितृणां तु हंतकारो नृणां कृतः स्वधाकारेण निनयेत्पि
 बलिमतः सदा ३३ तदप्येकेन नमस्कारं कुर्वते नेति गोतमः नावराज्यं बलियो भवन्ति महामाज्जिरि
 बला प्रमाणात् ३४ एकत्र चेद्विरुद्धा भवन्तीतरेतरसं सत्ताम् ३५ अथ तद्विन्यासो वद्विपिंडानि बु
 त्तरोत्तराश्च ३५ चतुरो वलानि दध्यात् पृथिव्ये वायवे विन्देभ्यो देवेभ्यः प्रजापतय इति सव्यत एते

कर्मप्र०

ॐ धि

षामेवकेकस्यैकेकमङ्गुलैरुपतिर्भवनस्यतिभ्यः ३६ आकाशांयकामायेतेषामपिमन्यवइन्द्राय
वासुकयेब्रह्मण इत्येतेषां पिरक्षोजनेभ्य इति सर्वेषां दक्षिणतः पितृभ्यः इति चतुर्दशानित्युक्तं
शास्य प्रभृतयः काम्या सर्वेषामुभयतो द्विपारिषकः पिङ्गवस्त्रपश्चिमाप्रतिपत्तिस्योतांकां समा
मन्ये जुहोति बलिकर्मणिः पूर्वानित्यां विशेषोक्तं जुहोति बलिकर्मणः ३७ कामं मन्ते भवेयातां
नतु मध्ये कदाचनः नैकं स्मिन्कर्मणि तत्ते कर्माणां ता यते यतः ३८ अग्न्यादिर्गोति माद्युक्तो
होमः शाकल एव च अनादिताग्नेरप्येष युज्यते बलिभिः सह ३९ सृष्ट्वा मोवीक्षमाणो ग्निं
कृतां जलिपुटं स्ततः वामदेव्यं जपात्पूर्वप्रार्थयेद्द्विविणोदसं ४० आरोग्यमायुरेभ्य र्यधीधु
तिः शं बलं यशः आजो वर्चः पशून्वीर्यं ब्रह्म ब्राह्मण्यमेव च ४१ सोभाग्यं कर्मसिद्धिं च कुलं ज्ये
ष्ठं सुकर्तृतां सर्वमेतत्सर्वसाक्षिं विणोदरिशहकैः ४२ न ब्रह्म जज्ञात्परमोस्ति घ्नोनेतत्प्रहा
नात्परमस्ति दानं सर्वं तमन्तः क्रतवः सदानानान्तोदष्टः कैश्चिदस्य द्विजैर्नैः ४३ रुचं पठन्म
धुपयः कुल्याभिस्तर्पयेत्सुरान् दृतां मृतौ घकुल्याभिर्जृम्ष्यपि पमः ४४ सामान्यपि
पठेन्मोम दृतकुल्याभिरन्वहं मेदः कुल्याभिरपि यारथर्वङ्गिरसः पठन् ४५ मं सदीरो हन
मधु कुल्याभिस्तर्पयेत्पठन् वाको वाक्यं पुराणं निश्चिह्नं सा निचान्वहं ४६ ऋगादीनामभ्य

पतिः

न्य

दधिको

ठन्महा

त्वममेतेषां शक्तितो न्वहं पठन्मध्याज्यकुल्याभिः पितृनपि च तर्पयेत् ४७ ते तस्मात्तर्प्य
 च यंत्येनं जीवन्तैः प्रेतमेव च कामचारीति भवति सर्वेषु सुरसदसु ४८ शुर्वप्येनो नतः स्पृ
 शेति पड्डिः चैव पुनाति सः यं यं कृतं च पठति फलभाक्तस्य तस्य च ४९ वसु पूर्णा वसु
 मती त्रिदनि फलमाप्नुयात् ब्रह्मयज्ञादपि ब्रह्मदानमेवातिरिच्यते ५० ब्रह्मणे दक्षिणा
 देया यत्र यापरिकीर्तिता कर्मान्ते नूच्यमाना विपूर्णा पात्रादिका न वेत् ५१ यावता वडु
 भोक्तस्तु तृप्तिः पूर्णं न विद्यते नावरोह्यमतः कुर्यात्पूर्णपात्रमिति स्थितिः ५२ विदध्या
 द्योत्रमन्यश्चेदक्षिणा ~~इह~~ इहो भवेत् स्वयं चेदुभयै कुर्यादन्यस्मै प्रतिपादयेत् ५३ कुल
 त्विजमधीयानं सन्निहं शंतथा गुरुं नाति कामे सदा दिसन्य इच्छेदात्मनो हितम् ५४ अ
 हमस्मै ददामीति एवमाभाष्य दायते नैतावदृष्ट्वा ददतः पात्रेपि फलमस्ति हि ५५ दूरस्था
 भ्यामपि द्वाभ्यां प्रदाय मनसावरं इतरेभ्यस्ततो दद्यादेष दानवर्धिः परः ५६ सन्निहं म
 धीयानं ब्राह्मणं यो व्याति क्रमेत् यद्ददाति तमुह्यं घृतस्ते येन स युज्यते ५७ यस्य त्वेको ग
 ह मूर्खो दूरस्थश्च गुणान्वितः गुणान्विताय दातव्यं नास्ति मूर्खव्यतिक्रमः ५८ ब्राह्मणाति
 क्रमो नास्ति विप्रैर्वेदविवाज्जिते ज्वलन्तमग्निमुत्सृज्य न हि भस्म निह्यते ५९ आज्यस्था

कर्मप्र. लीचकर्तव्या तैजसप्रव्यसंभवाः महीमयीवाकर्तव्या सर्वस्वात्मा कृतीषु च ६० आज्यस्था
 १० एम त्याः प्रमाणं तु यथा कामंतु कारयेत् सुदृढा मंत्राणि भिप्रामाज्यस्थाली प्रचक्षते ६१ तिर्यग्गुरु
 श्रुतु समिन्मात्रा दृढा नातिहृत्मुखी मृस्मये दुर्वरी वा पिचरुस्थाली प्रशस्यते ६२ स्वशाखा
 कृविधिस्विन्नोस्य दग्धो कठिनः शुभः नाचातिशिथिलः पाच्यो न च रुम्भारसंस्तथा ६३ नातिवीतर
 इध्मजातीयमिध्मोर्ध्वप्रमाणं मेक्षणं भवेत् वृत्तं चाङ्गुलं दृष्ट्यग्रमवदानक्रिया क्षमं ६४ एषे सखन
 वद्वीयस्तत्र विशेषस्तमहं त्रुवे दर्वीध्वंगुलं दृष्ट्यग्रं तुरीयो न च मेक्षणं ६५ मृशलोत्स्रव
 लोवा र्हेस्त्वयते सुदृढे तथा इक्ष्वा प्रमाणे भवतः शूष्यं वै एवमेव च ६६ दाहिणं वामतो वा
 स्यमात्माभिमुखमेव च करं करस्य कुर्वीत करणे न्यंच कर्मणः ६७ कृत्वा ग्मभिमुखो
 पाणी स्वस्थानस्थो सुसंयुतो प्रदक्षिणं तथा सीनं कुर्यात्तिरिसं नू हनं ६८ बाहुमात्राः प
 रिधयः शूजवः सत्वचो वणाः त्रयो भवन्त्यशीर्णाग्रा एके षां चतुर्दिशं ६९ प्रायग्रावमितः
 पश्चादुदगग्रमथापरं न्यसेत्परिधिं मन्यश्चेदुदगग्रसं पूर्वतः ७० अथोक्तवस्त्वसंपत्तौ ग्रा १०
 स्यंतदनुकारयित् यवानामिव गोधूर्मव्रीहौणा मिव शालयः ७१ पिंडान्वाहय कंश्चाद्व
 श्लीणेशजनिशास्यते वासरस्य तुरीये शो नाति संध्या समीपतः ७२ यदा चतुर्दशी या

संतुरीयमनुसूयेत् - अमावास्या क्षीयमाणे तदेव श्राद्धं मिश्र्यते ७३ यदुक्तं यदह
 स्त्वेव दर्शनं नैति चंद्रमा अनया पेक्षया ज्ञेयं क्षीणे शो ज निचेत्यपि ७४ यच्चोक्तं दृश्य
 माने पितृ चतुर्दश्यपेक्षया अमावास्या प्रतीक्षेया द्वा दन्ते वापि निर्वपेत् ७५ अष्ट
 मंशे चतुर्दश्या क्षीणे भवेति चंद्रमाः अमावास्या एमंशे च पुनः किल भवेद्दण्डः ७६ आ
 ग्रहा य एषा मावास्या तथा ज्येष्ठस्या भवेत् विशेषमांभ्यां द्रुवते चंद्रचारविदो जनाः ७७ अ
 नंदुराद्ये प्रहरे वतिष्ठे चतुर्थभागे न कलावशिष्टः तदंत एव क्षयमेति कस्मिन्मेवं ज्योतिश्चक्र
 विदो वेदन्ति ७८ यस्मिन्नेष्टे द्वादशे कश्चयैस्मिन् स्त्रितीया परे दृश्यो नियतो पजायते एवं चा
 रं चंद्रमा सो विदित्वा क्षीणे ते स्मिन्पराङ्गे च दद्यात् ७९ संमिश्रं चतुर्दश्या अमावास्या
 भवेत्कचित् स्वविचितां विदुः केचिद्भुता धूमितिचापरे ८० वर्धमाना ममावास्या लभेद्दे
 दपरे हर्नि यामांस्त्री न धिकान्वापि पितृयज्ञस्ततो भवेत् ८१ पक्षादावेव कुर्वीत सप्तपक्षादि
 केचरुं शर्वाङ्ग एव कुर्वीत विद्वेष्यन्नेमनीषिणः ८२ सपितुः पितृकृत्येषु अधिकारो न विद्य
 ते न जीवतमति कृम्य किंचिदद्यादिति श्रुतेः ८३ पितामह जीवति च पितुः प्रेतस्य निर्वपेत् पितु
 स्तस्य च वृक्षस्य जीवे चैव पितामहः ८४ पितुः पितुः पितुश्चैव तस्मापि पितुरेव च कुर्यात्पि

ते
 मा सः सा

ध्या
 त
 तु
 नो
 मध्यका
 तद

२-अग्न्या धाना हो।

किंतुः सपिंडितमेव सहपिता सपिंडनीय इति वचनार्थः

कर्मप्र.

११

कृता

मि

ग्रा

करप्रति
भूपकका ४
उपवेधः २

उत्रयं यस्य संस्थितः प्रपितामहः ८५ जीवंतमतिदद्याद्वाप्रेतायान्नोदके द्विजः पितृपितृभ्यो
वाहद्यासैपितेत्यपराश्रुतिः ८६ पितामहः पितुः पश्चात्पंचत्वं यदि गच्छति पौत्रेणैकादशाहादि
कर्तव्यं प्राप्नोति ८७ नैतत्पौत्रेण कर्तव्यं पुत्रवत्पितृमहः पितुः सपिंडतां ज्ञात्वा कुर्यान्मा
सानुमासिकं ८८ असंस्कृतो न संस्कार्यो ह वै पौत्रप्रपौत्रकौ पितरं तत्र संस्कुर्यादिति कात्याय
नोब्रवीत् ८९ ब्रौह्मणादिह ते ताते पतिते संगवर्जिते व्युत्क्रमाच्च मृते देयं येभ्य एव ददात्तसौ ९० पिता
पौत्रेण मपि शुद्धेन शुद्धं पापमथापि वा पितामहेन पितरं स संस्कुर्यादिति निश्चयः ९१ मातुः सपि
ंडीकरणं पितामह्यासहोदितं यथोक्तेनैव कल्पेन पुत्रिकायान्वेत्सुतः ९२ नयोषिद्भ्यः दृष्टमृद्या
द्वसानदिनादृते स्वभर्तृपिंडमात्राभ्यां स्तिष्ठिरासां यतः स्मृताः ९३ मातुः प्रथमतः पिंडो निर्वपेत्पुत्रि
कां सुतः द्वितीयं तु पितुः स्तस्याः तृतीयं तु पितुः पितुः ९४ पुरतो यात्मनः कर्षत्ता पूर्वा पुरि कार्तिताः
मध्यमा दक्षिणे नास्यास्तदक्षिणत उत्तमा ९५ वाव्यमिदिदं पुरां तास्ताः कार्याः सार्धं गुल्फोत्तराः ती
हणां तां यवमध्याम्य मध्येनावद्वोत्किरेत् ९६ शंकुश्चरवाहिरः कार्यैरिजतेन विभूषितः शंकुश्चैवोप
वेषस्त्वद्वादशांगुल इष्यते ९७ अग्न्या शायैः कुशैः कार्यैः कर्षणां स्तरणं धनेः दक्षिणां तां तद्वैत्तु
मित्यशौपरि स्तरेत् ९८ स्यात्तु गं सुरभिर्ज्ञेयं चंदनादिविलेपनं सौवीरांजनमित्युक्तं पिंडं जलीनाय

पिता

अन्य
का
११

दंजनं १२ स्वसरे सर्वमासाद्य यावदुपयुज्यते देवपूर्वततः प्राद्वमत्वरः शुचिरारभेत् १०० आ
 सनाद्यर्घपर्यंतं वशिष्ठेन यथेरितं कृत्वा कर्माथ पात्रेषु उक्तं दद्यात्तिलोदकं १०१ लक्ष्मीरघंग
 पोदत्वा मंत्रेण तु तिलोदकं गंधोदकं च दत्तव्यं सन्निकर्षक्रमेण तु १०२ आसुरेण तु पात्रेण यस्तु
 दद्यात्तिलोदकं पितरस्तस्य नाश्वेति दशवर्षाणि पंचव १-३ कुलालचक्रनिष्पन्ना मासुरं मन्त्रयं
 स्मृतं तदेव हस्तघटितं स्थाप्यादिदैविकं भवेत् १०४ गंधान् ब्राह्मणसात्कृत्वा पुष्पाण्युत्तुभवानि
 च धूपंचैवानुपूर्वेण अग्नौ कुर्यादित्यन्तरं १०५ अग्नौ करणहोमश्च कर्तव्य उपवीतिना प्राप्नु
 खेणेव देवेभ्यो जुहोतीति श्रुतिः श्रुतेः १०६ अपसव्येण वा कार्ये दक्षिणाभिमुखेन च निस्तप्य ह
 विरन्यस्मा अन्यस्मै न हि कुर्यते १०७ स्वाहा कुर्यान्मन्त्रांते न चैव जुहुयाच्च विः स्वाहाकारेण
 कृत्वा ओषध्यान्मंत्रं समापयेत् १०८ पितृभ्यः पंडि मूर्धन्यस्तस्य पाणावनश्निमान् कृत्वा म
 त्रवदन्येषां तूष्णीपात्रेषु निक्षिपेत् १०९ नो कुर्याद्दोममंत्राणं दृष्ट्वा गदिषुकुत्रचित् अन्येषां
 चाविरुष्टानां कार्यमाचमनादिना ११० सव्येन पाणिनेत्येवं यदत्र समुदीरितं परिग्रहणमात्रं
 तत्सव्यस्यादिशति व्रतं १११ पिंजूल्याद्यभिसंगृह्य दक्षिणेनेतरात्करात् अन्वारभ्य च सव्येन

कर्म प्र.

१२

१२

१२

१२

११२ कुर्याद्दुष्टे रवनादिकं यावदर्थमुपादाय हविषोर्भवमैर्भकं चरुणा सहसं नूय पिंडान्दातुमु
 पक्रमेत् ११३ पितुरुत्तरकर्ध्वं शोमं धमे मध्यमस्य तु दक्षिणे तत्पितुश्चैव पिंडान्यवलिनिर्वपेत्
 ११४ वाममावर्त्ते नैके चिदुद्गंतं प्रचक्षते सर्वगौतमशांडिल्यो शांडिल्या यनमेव च ११५ आहृत्य
 प्राणमायमपितृभ्या यन्यथार्थतः जपेत् स्तेनैव चारुत्यततः प्राणं श्चिमा चयेत् ११६ शाकं कौल्यु मा
 हृमां स्वयं पत्न्यपि वाचयेत् यस्तु शाकादिहोमस्तकार्या रूपाश्चकारुत् ११७ अन्वष्टक्यै मध्यमा
 यामिति गोभिलगौतमो वार्कश्च डिश्वसर्वासु कौशोमेनेष्टकासु च ११८ स्यात्प्राणं पशुस्य
 ने कुर्याद्वा अनुकल्पिकं श्रपयेत्तु सवसायास्तुरुण्या गोः पयस्य तु ११९ सायमादिप्रातरं
 ते मेकं कर्म प्रचक्षते दशान्तं पौर्णमासाद्य मेकमेव मनीषिणः १२० ऊर्ध्वं पूर्णं कृते दशः पौर्णमा
 सोपि त्राग्रिमः यथायाति स होतव्यः स एवाहिरिति श्रुतेः १२१ ऊर्ध्वं पूर्णं कृते कुर्यात्सायं होमा
 दनंतरं वैश्वदेवं तु पाकांते च लिङ्गकर्म समन्वितं १२२ ब्राह्मणान् भोजयेत्पश्चात्तु दमिन्तुर्पांश्च
 शक्तितः यजमानं स्ततो श्रीयदिति कात्यायनो ब्रवीत् १२३ वैवाहिके गौकुर्वीत सायं प्रातः
 स्वतंत्रितः चतुर्थी कर्मरुत्वे तदेतच्छ्राद्धाय नेर्मतं १२४ ऊर्ध्वं पूर्णं कृते प्रातः कृत्वा तां सायमा
 ऊर्ध्वं प्रातर्होमंततः कुर्यादेष एवोत्तरो विधिः १२५ पौर्णमासात्पयै हव्यं होता वायदह भि
 ररक्षयित्वा विवाहाद्यो कृत्वा चैव चतुर्थीकां ततो स्मिन्वालिङ्गकमदि कुर्याद्दुष्टे रवनादिकं वा दत्ता

जि
रुक्मिणी
ये
भंजि

वेत तदहर्जुक्रयादेवममावास्यात्ययेपिच १२६ अक्षयमानेन न च श्रेयुयेत्कालं समाहि
तः संपन्नैवुषयातत्र ह्यतेतदिहोच्यते १२७ आहुतीपरिसंख्यायपात्रकृत्वाहुतीः ससु
तु मंत्रेण विधिबद्धत्वा एवमेवापरा अपि १२८ यत्र व्याहृतिमिहेमिप्रायश्चित्तो यको भवेत्
चतस्रस्तत्र विज्ञेया स्त्रीपाणिग्रहणे यथा १२९ अपिवाज्ञातमितेषा प्राजापत्यापि वाहुतिः हो
तव्या च विकल्पो यं प्रायश्चित्तविधिः स्मृतः १३० यद्यग्निरग्निमान्येन संश्रवे ह हितः कचि
त अग्नये विवचय इति जुक्रयादावृताहुतिः १३१ अग्नये शुभते चैव जुक्रया वैद्युतेन चैव
अग्नये शुचये चैव जुक्रया चैव नृदिमणि १३२ गृहहाहानि नानिस्तु यष्टयः सामवादि
जैः हावाग्निना च संसर्गो हृदयं परि तप्यते १३३ विभूतो यदि संस्तुये सं हृष्टमुपशाम यदि
येत असंस्कृष्टं जागरये मि रिशमैव मुक्तवान् १३४ न स्वेत्याव न्य होमस्या तु कैंकां समि
हृत्तुः स्वगर्भसत्कृया श्रार्थया वन्ना सो प्रजायेत १३५ अग्निस्तु नाम धेया हो होमे सर्वत्र
लौकिकः न हि पित्र्यो सि मानीतः पुत्रस्य भवति कचित् १३६ यस्याग्नाव न्य होमस्या सर्वे चा
नरदेवता चरुनिरूप्य जुक्रयात्प्रायश्चित्तं तु तस्य तत् १३७ परेणाग्नौ हुते श्रार्थं परस्या
ग्नौ हुते स्वयं पितृयज्ञात्यये चैव वै स देवद्वयस्य च १३८ अनिष्टानवयज्ञेन नवान्नं प्रा

कर्मप्र. शयैनेतथा भोजने पतिता न्नस्य चरुर्वेम्भानरो भवेत् १३९ स्वपितृभ्यः पितादद्यात्सुत
 लि संस्कारकर्मसु पिंडान्तोद्दहनात्तेषां तस्याभावे तु तत्क्रमात् १४० भूतं प्रवाचने पत्नी यद्य
 १३ सन्निहिता भवेत् रजो रोगादिना तत्र कथं कुर्वंति यज्ञिका १४१ महानसेनं या कुर्यात्सर्वान्
 तां प्रवाचयेत् प्रणवाद्यपि वा कुर्यात्कात्यायनवचो यथा १४२ यज्ञवास्तुनि मुष्ट्या च स्तवे दध्म
 दे वहे तथा दर्भसंख्यानविहिता विस्तरस्तारणेषु च १४३ निक्षिप्याग्निं स्वदारेषु परिकल्प्य त्वि
 द्ये जंतया प्रवसेत्कार्यवान्विप्रो मूषे वनचिरं क्वचित् १४४ अनसानैतिकं कर्म प्रवसन्नुपतदि
 तः उपविश्य मुचिः सर्वं यथा कालमनु द्रवेत् १४५ यत्प्रावाप्य वियोगिन्या सुश्रूषाग्निविनी
 तया सौभाग्यविना वैधव्यकामया भर्तुर्भक्त्या १४६ यावत्स्थादीरसूरासा माज्ञा संपादिनी
 प्र दद्याद्दत्ताकिं धैवदा मुदा तामत्र विनियोजयेत् १४७ दिनक्रमेण वा कर्म यथा ज्येष्ठं स्वशक्ति
 तः विभज्य सह वा कुसुं यथा ज्ञानमशा धेवत् १४८ स्त्रीणां सौभाग्यतो ज्येष्ठं विद्यत्तद्विज
 स्व न्मनां न हि संत्येन तपसा भर्ता तुष्पतियोषितां १४९ भर्तुरादेशवर्तिन्या यथा मावक्रुभिर्व्रतैः
 अग्निश्च तौषितां मुत्र सा स्त्री सौभाग्यमाप्नुयात् १५० श्रोत्रियं सुभगं गां च अग्निमग्निचितं त
 था प्रातरुत्थाय यः पश्येदापश्यः स प्रमुच्यते १५१ विनया वनतापि स्त्री भर्तुर्या दुर्भगा भवेत्

प्रा

१३

अमुत्रोमासिभर्तृणां अवज्ञातिकृतां तथा १५२ पापिष्ठं दुर्भगं मत्पुत्रं नृपमुत्कृत्तनासिकं प्रातरु
 स्थाययः पश्येत्कलहैरुपजुष्यते १५३ पतिमुद्धं घ्यमोहात्स्त्रीकंकननरकं ब्रजेत् कृच्छ्रान्मृत्यु
 तां प्राप्य किं किंदुःखेन पश्यति १५४ पतिशुश्रूषयेव स्त्री सर्वाश्चोक्तान्समश्नुते दिवः पुनरिहा
 याता सुषानामवधिर्भवेत् १५५ महाहो न्यात्पुनर्हरान्कथंचित्कारणं तरात् यश्छेदाग्निमान्क
 तुं कहेमोस्याविधीयते १५६ स्वेष्टावेव भवेदोमो लौकिकेन कदाचनः न स्याद्विनाशोऽत्रैवेकं कर्म लौ
 किकाग्नौ विधीयते १५७ षडाकृतिकमन्येतुज्जुह्व्यां ध्रुवदर्शनात् न स्यान्मार्थं स्यात्तावद्यावन्त
 परिणीयते १५८ पुरस्तात्त्रिविकल्पोयं यत्प्रायश्चित्तमुदाहृतं तत्षडाकृतिकं शिष्टैर्यज्ञविद्भिः प्रकी
 र्त्तितं १५९ ॥ ॥ इतिकर्मप्रदीपपरिशिष्टे द्वितीयः प्रपाठकः ॥ ॥ असमक्षं तु दंपत्यो होतव्यं कृत्वा
 गादिना द्वयोरप्यसमक्षं हि भवेदृतमनर्थकं विहायाग्निं सभार्ययेत्सीमामुद्धं घ्यगच्छति होमका
 लात्पयेतस्य पुनराधानमिष्यते २ अरण्योऽस्य नाशान्निदाहश्चग्निं समाहितः पालयेदुपशान्ति
 तस्मिन् पुनराधानमिष्यते ३ ज्येष्ठाचे वैकुण्ठभार्यस्य अतिचारेण गच्छति पुनराधानमत्रैकं शृंति
 नतु गौतमः ४ दाहयित्वाग्निभिर्भार्य्या सदृशी पूर्वसंस्थितां पात्रे स्थाप्याग्निमादध्यात्कृतदा
 शो विलंबितः ५ एवं वृत्तां सवर्णां स्त्रीं विजातिः पूर्वसारिणी दाहयेदग्निहोत्रेण यज्ञपात्रे अध
 मवित् ६ द्वितीयो चैव छूयः पत्नीं देहे देवा हि काग्निभिः जीवन्त्यां प्रथमायां तु सुरापानसमं हि

कर्म
 त्वा

च ब्रह्म ज्ञेयं

कर्मप्र०

१४

तत् ७ मृतायायां चितीयायां योऽग्निहोत्रं समुत्सृजेत् ब्रह्मैकितं विजानीयाद्यश्रकामास
सुत्सृजेत् ८ मृतायामपि भार्यायां वैदिकाग्निं न हित्यजेत् उवाधिनापितकर्मयावद्वीवंसे
मापयेत् ९ रामोपि कृत्वा सोऽवरणं सीतां पत्नीयशस्विनी इद्रेयज्ञेर्वज्रविधेः सद्भातमिर
त्युक्तः १० यो हरेद्दग्निहोत्रेण स्वेन भायां कथंचनः स स्त्रीसंपद्यते तेन भायविा स्याः पुमान्
भवेत् ११ भायमिरण प्राप्तावादेशात्तरगतापि वा अधिकारी भवेत्पुत्रो महापातकिनिदिजे १२ मा
न्याचेन्मृयते पूर्वं भायमिति विमानितः स्त्रीणि जन्मानि सांपुत्स्यं पुरुषं स्त्रीत्वेमहति १३ सर्वे
योनिः पूर्वावत्पुनराधानकर्मणि विशेषोऽग्न्युपस्थानैमाज्याकृत्यष्टकंतथा १४ कृत्वा वा
हृतिहोमांतमुपतिष्ठेत्पावकं अध्यायकेवलान्नेयोकस्तेयामित्यमानसः १५ अग्निमीडे अग्न
आयास्य अग्न आयादिवीतये तिस्रोऽग्नीज्योतिरित्यसिंदूतमग्नेमृडेति च १६ इत्यष्टावाकृतीकृत्वा
यथाविध्यनुपूर्वशः पूर्णाकृत्यादिकं सर्वमन्यसर्ववशचरेत् १७ अरण्ये रत्यपपुङ्गुः यावत्तिष्ठ
ति पूर्वयोः जतावत्पुनराधानमन्यारण्ये विधीयते १८ विनष्टेऽनुकस्रुवन्पुङ्गुं प्रत्यस्थालमुद्वि
षि प्रत्यगग्रे च मुशलेन हरेज्जातवेदसि १९ स्वयं होमासमर्थस्य समीप उपसर्पणं तत्राप्यश
क्तस्य सतः शयनाद्धोपवेशनं २० कृतायासायमाकृत्यां दुर्बलमेव दृही भवेत् प्रातर्होमस्त

१५

देवस्याज्जीवञ्चे स पुनर्नवा २१ दुर्बलं स्थापयित्वा तं मुह्ये चेलाभि संवृतं दक्षिणा शिरसं भू
 भौ बहिष्मं तां निवेशयेत् २२ हिरण्यशकलां न्यस्तु सिद्धा छिद्रे सप्त सु मुखे चार्थापधायै न
 निर्हरेयुः सुता हयः २३ आमवात्रे न्नमाहाय प्रेतमग्निः उरः सरं एको नु गच्छेत्तस्यार्द्धं मप्युमु
 स्ते जेजु वि २४ उर्ध्वमादहनं प्रातः आसीनो दक्षिणमुखः सर्वजान्वाच्यशनकैः सतिलं पिंडं
 नवत २५ अथ पुत्रादि रात्र्युत्पत्तयुक्त्या दारुचये महत् भू प्रदेशे मुधो युक्ते यश्चाच्चित्पादिलक्षणं
 २६ तत्रोत्तानं निपात्येने दक्षिणा शिरसं मुखे आज्यपूर्णं स्त्रुचं दद्याद्दक्षिणा शानसि स्त्रुवं २७
 पादयो रधरां प्राचीं मरणी मुरसी तरां पार्श्वयो रर्ध्वं च मसे सव्य दक्षिणयोः क्रमात् २८ मुशले
 न सरत्पुत्रं मंतरोर्वोरुल्लखलं चात्रो वीलक मंत्रे वा आन शुनयने विभीः २९ अप सर्वे नक्त
 त्वेते वा ग्यतः पितृदि शुभः अथाग्नि सव्य जाक्ते दद्याद्दक्षिणतः शानेः ३० अस्मात्त्वमधिजा
 तो सित्व नोयं जायतां पुनः असौ सर्गाय लोकानां स्वाहेति ययुरीरयन् ३१ एवं गृहपतिर्दग्धः
 सर्वतरति दुर्कृतिं यश्चेन्न दहये सोऽपि प्रजां प्राप्नोत्यनिर्दितां ३२ यथा स्वायुध धृक्कायो ह्यर
 ण्यो न्येति निर्भयः अतिक्रम्यात्म गोभीष्टं स्यान्मिष्टं च विंदती ३३ एवमेवाग्निमान्यं जेपा

त्रायुधविभूषितः लोकानन्या नतिकम्य परं ब्रह्मेव विंदति ३४ अथानपेक्षमंसायः सर्वत
 वेशवस्पर्शः स्नात्वा सचैलमाचम्य दधुरस्योदकं स्थले ३५ गोत्रनामानुवादांतेतर्पयामीत्यनं
 तराः दक्षिणाश्रान्कुशान्कृत्वा सतिलंतुष्टयकृष्टयकृ ३६ एवंरुतोदकान्सम्यक्सर्वाभ्राक्षल
 संस्थितान् आलुत्य पुनराचान्ता न्वदेयुस्तनुयायिनः ३७ माशोकंकुरुतानित्ये सर्वस्मिन्प्राण
 धर्मणि धर्मकुरुतयत्नेन योवः सहगमिष्यति ३८ मानुष्येकदलीस्तंभनिः सारोसारमार्गं क
 करोतियः सहस्रदोजलबुद्बुदसन्निभे ३९ गन्त्रीवसुमतीनां शमुदधिर्देवतानि च केन मुख्यः
 कथं नाशमर्त्यलोके नयास्यति ४० पंचधा संभूतः कायो यदि पंचत्वमागतः कर्मभिः स्वशरीरो
 स्थेस्तत्र कार्पाशैर्वेदना ४१ सर्वं क्षयांता निचया पतनांता समुच्छ्रयाः संयोगा विप्रयोगांता मरणं
 तं हि जीवितं ४२ श्लेष्माशुवांधैर्मुक्तैः प्रेतोऽभुङ्क्षे यतो बशः यतो नरो हितव्यं हि क्रियाः कार्याः प्रय
 त्नातः ४३ एवमुत्कात्रजं युस्तो गृहस्त्रघुपुरस्तराः स्नानाभिस्पर्शनाभ्याशौचमुद्धंयुरितरे जनाः
 ४४ एवमेवाहिताग्नेस्तृपात्रं न्यासादिकं भवेत् कृष्णाजिनादिकश्चात्र विशेषा धूर्युचोदितः ४५
 विशेषमरणीस्यीनि आहृत्याभ्यर्ज्य सर्पिणां दाहयेद्दूतया साध्यात्र न्यासादि पूर्ववत् ४६ आ
 स्ना मभावे पार्णमिश्रकलान्युक्तया दाहता भययेदस्थि संख्या निततः प्रभृतिस्तुतकं ४७ म

सुपातकसंयुक्तो देवास्यादग्निमान्यदि पुत्रादिः पालयेदग्नीपुक्त आदोषसंक्षयो ४६ प्राय
 श्चित्तं न कुर्याद्यः कुर्वन्वस्त्रियते यदि गृह्यनिर्वीपयेच्छ्रोतमन्त्रस्यैव परिच्छेदं ४७ सादयेद्देभ्य
 वापि स्वज्ज्योतिरभवद्यतः पात्राणि दद्यादिप्रायश्चित्ते दक्षेव वा क्षिपेत् ५० अग्नेमेवाह तानादीद
 ग्धव्या च यथाविधिः अग्निप्रदानमंत्रोऽस्मान्प्रयोज्येति स्थितिः ५१ अग्निनेव दहेद्वायं सव
 र्णां पतिना सहः तदुत्तरेण पात्राणि दह्येत्पृथक्कृतिके ५२ अपरेद्युस्तृतीये वा अस्थ्यासंचयनं भवे
 त् यस्तत्र विधिना दह्येत्कृषिभिः सोधुनोच्युते ५३ स्नानांत पूर्ववत्कृत्वा गव्येन पथसाततः सिंचे
 दस्थीनि सर्वाणि प्राचीना वीत्यभाषतः ५४ शमीपालाशशारवाभ्यामुद्धृत्योद्धृत्य भस्मना
 आज्येनाभ्यज्य गव्येन सेचयेद्द्वंधवारिणा ५५ मृत्यान्त्रसंपुटे कृत्वा सूत्रेण परिवेष्य च श्वभ्रं रवा
 त्वाशुचो भूमौ निखने दक्षिणमुखः ५६ परयित्वा वटं ध्यात्वा पिंडं सवालसंयुतं दत्त्वा परिसमं
 शोषं कुर्यात्पूर्वाङ्गकर्मणि ५७ एष एवागृहीताग्नेः प्रेतस्य विधिरिष्यते स्त्रीणां मिवाग्निदानं स्या
 दद्यात्तौ भुक्तमुच्यते ५८ सूतके कर्मणां त्यागः संध्यादीनां विधीयते होमश्चोतेतुकर्तव्यं शुक्लानेना
 पिवा फलेनः ५९ अकृतं होवयेत्स्मार्त्तितदभावे कृताकृतं कृतं वा होवयेद्देन मनारंभविधानतः ६०
 कृतमोदनसक्तादितंदुलादिकृताकृतं त्रीत्यादिवाकृतं प्रोक्तमिति हव्यं त्रिधा त्रैधैः ६१ सूतके तु स

कर्मप्र.

१६

सुत्यये स्मार्त्तकर्मकथे भवेत् पिंडप्रशोधनं होममसंगोच्चेण कारयेत् ६२ सूतकेच प्रवासे च
असक्तौ श्राद्धभोजने एवमादिनिमित्तेषु दावयेदं नियोजयेत् ६३ नत्यजे स्मृतके कर्मब्रह्मचारी
स्वकं क्वचित् नदीक्षणात्परं यज्ञेन कृच्छ्रादितपश्चरन् ६४ पितर्यापिमृतेनैवां दोषा भवति कहिं चि
त् श्राद्धोचं कर्मणां तेषां त्रहं वा ब्रह्मचारिणः ६५ श्राद्धमग्निमतः कार्यं दाहादेकादशहनि प्र
त्याहिकं तु कुर्वीत मप्रीताहमि सर्वदा ६६ द्वादश प्रतिमासं तु श्राद्धं पाणमासिकं तथा सपिंडीक
रणं चैव एकद्वै श्राद्धं षोडश ६७ एकाहेन तु पाणमासायदास्युरपि चात्रिभिः न्यूनं संवत्सरं चैव
व स्यातां पाणमासिकं तदा ६८ या निपेच दशाद्यानि अत्र त्रस्ये तरेण तु एकस्मिन् न द्विरेवानि त्र
पुत्रायाश्च सर्वदा ६९ न योषायापविर्दद्यात् पुत्राया अपि क्वचित् तत्र त्रस्य पितृत्वेव नानुजस्य
पिवाश्रुतः ७० एकादशे निर्वर्त्य अर्वाकृद्दशाद्यथाविधिः प्रकुर्वीताग्निमासुत्रो मातापित्रो
सपिंडतां ७१ सपिंडीकरणं दूधं न दद्यात् प्रतिमासिकं एकोदशे विधानेन दद्यादित्याह गौतमः ७२
कर्पू समन्तिता मुत्का तथा ह्यं श्राद्धं षोडशं प्रत्याहिकं तु शेषेषु पिंडाः स्युः षडिति स्थितिः ७३ अथ
हायोदके चैव पिंडदाने वने जने तत्र स्यतु निवृत्तस्य स्वधावाचन एव च ७४ ब्रह्मदंडादियुक्तानां
थिषां स्थानाग्नि सक्रिया श्राद्धादिसक्रिया भाजो न भवन्तीह ते क्वचित् ७५ मंत्राभ्यायेनैव तत्तत्

चकंलाघवार्थिभिः पश्यतेतत्प्रयोगेस्यात्मन्त्राणामत्रदिशतिः १६ अग्निस्थानेवायुचंद्रस्त
 र्थावज्ज्वलदस्यच समस्यपंचमीसूत्रेचतुश्चतुरितिसुतेः १७ प्रथमेपंचकेपापीलक्ष्मीरितिपदं
 भवेत् द्वितीयेतुपतिष्ठास्यादुत्रैतितृतीयके १८ चतुर्थेत्वपशव्येतिइदमाहुतिविंशकैः धृ
 तिहोमेनप्रयुज्यादोनामसुतथाष्टसु १९ चतुर्थीमध्यमेतदोनाम्निनहिहयते उताग्रप
 ह्ववोबुधःशुंगेतुपरिकीर्त्तते २० पतिव्रताव्रतवतीब्रह्मबंधुसयाश्रुतः शंखाटुनीलमित्पु
 त्तंग्रथस्तवकउच्यते २१ कपुल्लिकाभितःकेशामूर्ध्निपश्चाकपुल्लो श्याविच्छलाकाशल
 लीतथावीरतरःशरः २२ तिलतंदुलसंपर्कःरुशरःसोभिधीयते नामधेयेमुनिवसुपिशाचा
 वज्रवसदा २३ यक्षाम्बपितरोदेवायष्टव्यातिष्ठिदेवताः आग्नेयाद्येचसर्प्याद्येविशाखाद्येत
 येवच २४ आषाढाद्येधनिष्ठाद्येअग्निन्याद्येतथैवच दंडान्येतानिवज्रवह्महाणांजुहमास
 दा २५ दंडद्वयंदिवद्येषमवशिष्टान्यथैकवत् देवतास्वपिह्यतेवज्रवसर्पपित्रेय २६ देवाश्च
 वसवश्चापिद्विदेवाग्निनोतदा ब्रह्मचारीसमादिष्टो गुगुणाव्रतकर्मणि २७ वादवोमितिवाब्रूया
 त्तत्रथैवानुपालयेत् सशिखंवपत्तंकार्यमास्माताब्रह्मचारिण २८ आसरीरविमोक्षायब्रह्मच
 र्येनचेद्भवेदिति वयनेनास्यकर्त्तव्यमर्वागोदानिकव्रतान् २९ व्रतिनोवसन्त्यावत्सएमासानि

कर्मप्र.

११

२

२७

तगौतमः नगोत्रोत्सदनं कुर्याद्विना पदिकशचनः ९० जलनीडामलं करिचतीदंड इवाज्जवेत् दे
वता नो विपर्यासे जुहोतिष्ठ कथं भवेत् ९१ सर्वप्रायश्चित्तं कृत्वा कर्मण जुहुयात्पुनः संस्काराः प्रतिप
द्ये रत्नचकालाश्चैकथं चनः ९२ कृते तदेव कर्तव्या ये तूय नयना दधः अतिष्ठान वयं न नवान्न
यो न्य कामतः ९३ वैश्वानरचरुस्तस्य प्रायश्चित्तं विधीयते चरुः समशनी यो यस्तथा गो यज्ञक
र्मणि ९४ कृषो सर्जने चैव अश्वयज्ञे स्तथैव च श्रावण्यां च प्रहोषयः कृष्यां चेतथैव च ९५
कथं मेतेषु निर्वापाः कथं चैव जुहोतयाः देवता संख्यया ग्रास्या निर्वापास्तु दृष्ट्य कृ दृष्ट्य ९६ य
वता होमनिर्हृति भवेद्यामत्र कीर्तिता शेषं चैव भवेत्किंचित्तावत्तं निर्वपेच्चतुं ९७ चरो समशनी
येतु पितृयज्ञे चरो तथा होतव्यं मे क्षणेनान्युदुपस्तीर्णं जिघारिताः ९८ कालः कात्यायने नोक्तो
विधिश्चैव समासतः दृषोः सर्गो यतो नोक्तो गोत्रिलेन तु भाषितः ९९ परिभाषिक एव स्यात्कालो
गोवाजियज्ञयोः अन्यस्यानुपदेशात्तु च स्तरा रो हणं स्मृतु १०० अथवा मार्गपाठे हि कालो गो
यज्ञकर्मणः निराजनादि चोक्तानामिति तत्रांतरे विधिः १०१ शरदसंतयो किंचिन्नवयज्ञे प्रचक्ष
ते धाम्यपांकवशा न्ये श्यामा को वनिनः स्मृतः १०२ आश्वयुज्यां तथा कृष्यां वास्तुकर्मणि याज्ञि
का यज्ञार्थं तत्त्ववेत्तारो होममेव प्रचक्षते १०३ द्वे पंचद्वे कर्मणो तादृश विरुद्धतयः स्मृताः शेषा आ
ज्येन होतव्या इति कात्यायनो ज्ञेवीत् १०४ पयो यज्ञस्य संयुक्तं तत्प्रातः कमुच्यते दध्ने के तदु

दुर्गासाधः कर्तव्यः पायसाश्रुः १०५ त्रीह्यः शालयोष्ठुडा गोधूनाशर्षपासि ह्यः य
 वायोषधयः सप्तविपदोद्युतिधारिताः १०६ संस्काराः पुरुषस्येते समर्प्यते गौतमादिभिः
 अतोष्टकाद्यः कात्यासर्वेकालसमाहिति १०७ सकृदप्यष्टकादीनिकुर्यात्किमिति
 योद्विजः सर्वेद्विपावको भूत्वा लोकान्नेति घृततुतः १०८ एकाहमपि कर्मस्यो योद्विजश्चुषकः
 शुचिः नयत्कामैतदेवास्य शताहं दिवि जायते १०९ यस्त्वाधायाग्निमाशास्य देवादीन्ने
 भिरष्टवान् निराकर्ता मरादीनां स विज्ञेयो निराकृतिः ११० यश्चाहं कर्मणा माहोयाचां
 ते हस्तिणां भवेत् अमावास्यायां द्वितीयायां दन्वाहार्यं तदुच्यते १११ एकसाध्ये सवहिषु
 न स्यात्परिसमूहने नोद्गासाधने चैव हि प्रहोमाहिते सता ११२ अभावे त्रीह्येषोदु ग
 ध्वावापयसापि वा तदभावे यवागूवाजु क्र्यादुदकेन वा ११३ रोद्रं च राक्षसं मित्रं मासुरं
 चाभिचारिकं उत्क्रामं चान्तरेशदायन्नालभ्यात्मानमेव च ११४ यजनीये हि सोमये धारु
 ण्यां हि शिंदश्यते तत्र व्याहृतिभिर्जुत्वा दंडं दद्याद्विजायते ११५ लवणं मधु मांसं च क्षारं चाग्नौ
 नं दूयते उपवासे न भुंजीत न च रात्रौ कथंचन ११६ स्वकाले सायमाह्नवे रज्जो होतृहव्य
 व्ययोः प्राक् प्रातराहुतेः काला प्रायश्चिने हुते सति ११७ प्राक्सायमाहुतः प्रातर्होमका

कर्मप्र.
१८

मानतिक्रमः प्राक्योर्णमासादर्शस्य प्राग्दर्शादितरस्य च ११८ वेद्यदेवेत्वतिर्को
ले अहो रात्रमभोजनं प्रायश्चित्तया कृत्वा पुनः संतनुयाद्रुत ११९ होमघयात्पयद
र्शयोर्णमासात्पयेतथा पुनरेवाग्निमाहध्यादिति भार्गवशासनं १२० अनचो
मा एको ज्ञेयो एणः कृष्णमृगः स्मृतः कर्कशो रूमृगः प्रोक्तस्तवतः शणमुच्यते
१२१ केशोतिको ब्राह्मणस्य दंडः कार्यः प्रमाणतः अलारसंमितो राज्ञः अनुता
सांतिको विशः १२२ कृजवस्ते तु सर्वे स्फुरन्नृणा सोम्यदर्शना अनुदेगकरानृ
णां सत्वरो न शिदूषित १२३ गोविशिष्टतमा विप्रैर्वेदेष्वपि निगद्यते नततो न्यदरं य
स्मात्तस्माद्रौर्वरुच्यते १२४ येषां व्रतानां मन्तेषु दक्षिणान विधीयते वरस्तत्र भवेद्दान
मपि बाह्योदयेऽरुं १२५ अस्यानो ह्युसविच्छेदाद्योषणाध्यापनादिकं प्रामादिकं
श्रुतौ यस्यात्स्याद्यातयां मत्वकारितत् १२६ प्रत्यहं तदुपाकर्म सोमसर्गविधिवर्द्धिजैः कि
यते छंदसां तेन पुनराप्यायनं भवेत् १२७ अयातयामेच्छेदोभिर्यत्कर्म कृत्यतो द्विजैः
रममाणैरपि सदा तत्रेषां सिद्धिकारणं १२८ गायत्री च सगायत्र्या बार्हस्पत्यमिति

१८

जा

त्रिकं शिष्यो नूच्य विविच्य दुपाकुर्यात्ततश्च १२८ कुं दसामेकविंशानो स हि
तानां यथाक्रमं तच्च दसकाभित गिराद्याभिहोमिदम्यते १३० पर्वभिश्चैव नागेषु ब्राह्म
णेषु तशदिभिः अंगेषु चर्चामंत्रे स्थितिमष्टिर्जु होतयः १३१ अहतास्तु यवा प्रोक्ता भ्र
ष्टा धाना भवंति ते अहंस्तु ब्रीहयो लाजा घटाः खांडिक उच्यते १३२ नाधीयीत रहस्या
निसोत्तराणि विचक्षणः न चोपनिषदश्चैव धाम्ना सान्द्राणि यतान् १३३ उपाकृत्यो
दगयनेन तोधीयीत धर्मवित् उसर्गाश्चैक एवैवांतेषां प्रोष्टु पदे विवा १३४ अजात
व्यं जैना लोम्नीनतया सह संविशेत् अयुग्मः काकवंध्यायां जातानां न विवाहयेत् १३५
संस्तुतपदविन्यासस्त्रिपदप्रक्रमः स्मृतः स्मार्त्तैकर्मणि सर्वत्र श्रोते त्वधुर्गुचो हि
तः १३६ यस्योदिशि बलिं दद्यात्तमेवाभिमुखं कदिशं अवणाकर्मणि भवेन्न्यंच कर्म
न सर्वदा १३७ बलिं लिशेषस्य हवनं अग्निप्रणयनं तथा प्रत्यहं न भवेज्जाता मुत्तु
कंतु भवेत्सदा १३८ दृष्टातक प्रहणाय नवस्य हविषस्तथा शिष्टस्य प्राशने मंत्रस्तत्र स
र्वधिकारिणः १३९ ब्राह्मणानामसां निध्याप्य मेव दृष्टातकं अवेक्ष्यैव विः शेषं नवय

कर्मप्र.

१८

येनेपि भक्षयेत् १४० सकलावदरीशावा फलवत्यभिधीयते धनाविसिक्किताशक
स्मृतायातशिलास्तुता १४१ नष्टोविनष्टोमणिकः शिलानाशितथैवच तदेवाह
त्यसंस्कारेनिपिद्वेद्यग्रहायणी १४२ अवणाकर्मलुप्तंचेत्कथंचित्स्मृतकादिना
अग्रहायणिकं कुर्याद्विर्वर्जमशेषतः १४३ ऊर्ध्वं स्वस्तरशायास्यान्मासम
र्धमथापिवा सप्तशत्रं त्रिरात्रं वा एकां वा सद्य एव वा १४४ नोर्ध्वमंत्रप्रयोगस्यान्मा
स्यागारं नियम्यते नाहतास्तराणंचैव न पार्श्वं वापि दक्षिणं १४५ दृढं दृढं दृढं दृढं दृढं
एयामाहता वाप्यकर्मणः कुभौमंत्रवदासिंचेत्प्रतिकुंभमृचं पठेत् १४६ अल्योनां
योविप्रातस्यासवाधोबहुभिः स्मृतः प्राणमैमितइत्यादिवा सिष्टं वा धिनं यथ १४७
विशोधोयत्रवाक्यानां प्रामाण्यं तत्र नृयसां तुल्यप्रमाणकोवे तु न्याय एव प्रकीर्तितः
१४८ त्रैलोक्यं च करतले मधूपामेदुको स्मृताः पालाशागोलकाश्चैव लोहचूर्णं
तुचीवरं १४९ स्मृताः शास्त्रे स्तवनाधिकारेण कचिदाध्याकयन्नपि अनुमंत्र
णीयं सर्वत्र सदैव सनुमंत्रयेत् १५० द्वालेनंदप्रतिः कृत्वा नैव

१८

त्रैलोक्यसंप्रपशोः तद्विनिष्ठाक्रमेण स्याद्वर्षार्थपाश्वदाकृणी १५१ सप्ततावनमूर्द्ध
 न्यानितथास्तनवतुष्टयं नाभिः श्रोणिरपानंचगोस्त्रोतांसिचतुर्दश १५२ दुरोमोसा
 वदानार्थकस्ताधिवृकतास्ता वयोमादायजुक्रयातंत्रमंत्रसमापयेत् १५३ हज्जिका
 कोउसक्यनीयत्तुहुक्तोगुदस्तन श्रोणिस्कंधसठापार्श्वपश्चक्रानिप्रचक्षते १५४
 एकादशानामंशनीमवहनिसेख्यया पार्श्वस्यवृकस्तप्राश्चदित्वादाहुश्चतुर्दश
 १५५ चरितार्थाः श्रुतिः कार्यायस्मादप्यनुकल्पतः अतोहर्चनहमस्माच्छागपक्षे
 चरावपि १५६ अवहनानियार्वातक्रियेरन्प्रस्तरेपशोः तावन्तःपायसान्निडौपश्च
 भावेपिकारयेत् १५७ उद्वेगनव्यंजनार्थं तु पश्चभावेपिपायसं सद्रव्यप्रपयेत्तत्रान्व
 ष्टकेपिकर्मणि १५८ प्राधान्यं पिंडदानस्य केचिदाहुर्मनीषिणः गयादोपिंडमा
 त्रेस्यदायमात्रस्यदर्शनात् १५९ भोजनस्यप्रधानत्ववदत्यन्यमहर्षयः ब्राह्मणानां
 पशुदायां महान्मत्तप्रदर्शनात् १६० आमन्त्रादेविधानस्यविनापिंडैः क्रियाविधिः
 प्राधान्यमुभयोर्यस्मात्तस्मादेषसमुच्चयः १६१ प्राचीनावीतिनाकार्यपित्रेषुप्रोक्त

कर्मप्र.

२०

ह

एतं पशोः दक्षिणोक्षोऽसनांतं च चरो निर्वपणार्हिकं १६२ सन्नयेत्यावदानानां प्रधाना
र्थो न हीतरः प्रधानं हवनं चैव शेषं प्रकृतिवद्भवेत् १६३ द्विपमुन्नतं माख्यातं शाहा
चैव एकास्मत्ता कलिनं सजलं प्रोक्तं दूरखातो हकामरुः १६४ द्वारगवाहं स्तं
भिः कर्दमभिः त्वं न कोणवेधैश्च नेष्टं चोक्तं द्वारविद्धमनाक्रांतमासेयं च १६५
वशं जेति व्रीहिश्च शंखश्चेति यं वस्तं धा - प्रसावित्यत्र मानो ह्यकाजुक्रयात्सि
प्रहोमद्रु १६६ सा हतं सुमनो युक्तमुदकं दधिसंयुतं - अर्घ्यं दधि मधुभ्यां
च मधुपर्कं विधीयते १६७ कस्य नैवाहंणीयस्यानिनयेदर्घ्यम - जलो
काः स्याद्विधानं काः स्य स्य मधुपर्कविधीयते १६८ ॥ ॥ इति श्रीकर्मप्र
दीपपरिशिष्टे तृतीयः प्रपाठकः समाप्तः ॥ ॥ संवत् १७९९ ज्येष्ठ कृष्ण दशम्यं शुक्रं
लिखितमिदं पुस्तकं श्रीमालश्रीतीर्थत्रिपाठीरामचंद्रसुतभूषणेन लिखितं शुभं

२०

